

تأثیر ویژگی‌های جمعیتی کتابداران بر پذیرش فن آوری اطلاعات:

مورد پژوهی نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه

نوراله عباداللهی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی،

کتابدار کتابخانه عمومی شهید باهنر، اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان ایلام

ebadlib@gmail.com

مظفر چشمه‌سهرابی

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه اصفهان

sohrabi51@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۵/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل فردی موثر بر پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران انجام شده است.

روش: روش پژوهش پیمایشی - تحلیلی و جامعه آن شامل همه کتابداران کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در شهر تهران است که تعداد آنها ۱۳۱ نفر است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است که بر اساس نظریه اشاعه نوآوری راجرز تهیه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار آماری SPSS 16 در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که بین ویژگی‌های جمعیت شناختی کتابداران و پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه توسط آنان رابطه معنی‌داری وجود ندارد. همچنین، میزان تمایل کتابداران نسبت به ادامه به کارگیری آن در حد متوسط بوده و تأثیر مثبتی بر پذیرش آن داشته است. کتابداران رده سنی ۵۱ تا ۶۰ سال (متغیر سن)، کتابداران بیشتر از ۲۶ سال سابقه (متغیر سابقه)، کتابداران دارای سطح تحصیلی کارشناسی (متغیر تحصیلات)، و کتابدارانی که در رشته‌هایی غیر از کتابداری و اطلاع‌رسانی تحصیل کرده‌اند (متغیر رشته تحصیلی) با بیشترین میزان پذیرش، این فن آوری را پذیرفته‌اند.

اصالت/ارزش: با توجه به اینکه بیش از یک دهه است که نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی ایران به کار گرفته شده و تاکنون تحقیقی که به طور خاص تأثیر ویژگی‌های فردی استفاده‌کنندگان را بر پذیرش یا عدم پذیرش این فناوری‌ها بررسی نماید، انجام نشده است. بنابراین، انجام این پژوهش نتایج تازه و مفیدی را در اختیار برنامه‌ریزان، مدیران و کارکنان کتابخانه‌های عمومی قرار دهد و بر مبنای آن تصمیماتی صحیح در خصوص اصلاح، ارتقاء، ادامه، عدم ادامه و یا جایگزینی فن آوری و چگونگی به کارگیری نیروی انسانی کتابخانه‌ها و آموزش آنها اتخاذ نمایند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، پذیرش فن آوری، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه، کتابداران.

مقدمه

به کارگیری فن آوری اطلاعات تغییرات فراوانی را در کارکردها و فعالیت‌های کتابخانه‌ها ایجاد کرده است به طوری که تسریع در فعالیت‌ها و دقت در فراهم‌آوری، ذخیره و بازیابی اطلاعات به اشکال مختلف، صرفه‌جویی در هزینه‌ها و نیروی انسانی، مدیریت بهتر، بهره‌وری بیشتر، انعطاف‌پذیری متناسب با نیازها و دسترس‌پذیری دیگر منابع اطلاعاتی را ممکن ساخته است و توانایی کتابداران را در ارائه خدمات به کاربران افزایش داده است. با این حال، نتایج بسیاری از پژوهش‌ها نشان داده است که بسیاری از فن‌آوری‌ها در سازمان‌ها به طور کامل پذیرفته و به کار گرفته نمی‌شوند و بسیاری از کاربران به دیده تردید به کارایی و به کارگیری آنها می‌نگرند. این مسئله، بهره‌وری و موفقیت سازمان را به چالش می‌کشد. نتایج چنین پژوهش‌هایی منجر به ارائه، آزمایش و تأیید مدل‌ها و نظریه‌های مختلفی در خصوص پذیرش و به کارگیری فن‌آوری‌ها در جامعه گردیده که اکثراً رویکردی جامعه‌شناختی و روانشناختی دارند. از جمله این نظریه‌ها می‌توان به نظریه نشر نوآوری^۱، مدل پذیرش فن‌آوری^۲، و ... اشاره نمود. اکنون بسیاری از سازمان‌ها و نهادها با استفاده از یک یا ترکیبی از این نظریه‌ها تلاش می‌کنند فن‌آوری‌های اطلاعاتی را در میان کارکنان خود اشاعه و گسترش دهند. البته پذیرش فن‌آوری فرایند پیچیده‌ای است و عوامل و متغیرهای متعددی در آن دخیل‌اند. به اعتقاد صاحب‌نظران «پذیرش پدیده‌ای چندبعدی است و مجموعه‌ای از متغیرهای کلیدی مانند ادراک‌ها، اعتقادات، نگرش‌ها، ویژگی‌های افراد و همچنین میزان درگیری آنها با فن‌آوری اطلاعات را شامل می‌شود (چانگ و چونگ^۳، ۲۰۰۱؛ نقل در رضایی، ۱۳۸۸).

با توجه به اهمیت فن‌آوری اطلاعات در عملکرد کتابخانه‌ها و نقش عوامل فردی در پذیرش و به کارگیری آن، مطالعات متعددی در این حوزه صورت گرفته است اما هیچ کدام از آنها به طور خاص تأثیر این عوامل را در پذیرش فن‌آوری در کتابخانه‌ها، علی‌الخصوص کتابخانه‌های عمومی بررسی ننموده‌اند، بلکه تنها بعضی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد را به عنوان متغیرهای تعدیل‌کننده و میانجی در کنار سایر عوامل بررسی نموده‌اند. برای مثال، ناخدا و حری (۱۳۸۴) معتقدند که رفتار مربوط به فعالیت‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های

1. Diffusion of Innovation Theory (DIT)
2. Technology Acceptance Model (TAM)
3. Chang and Cheung

دانشگاهی، هم با عوامل خارج از محیط کنترل می‌شوند (مانند ویژگی‌های شغل، دامنه شغل، مسئولیت‌پذیری، آرامش فیزیکی و...)، و هم ویژگی‌های فردی (از قبیل سن، جنسیت، تحصیلات، نگرش‌ها، دریافت‌ها، و...) بر آن اثر می‌گذارند. رضایی (۱۳۸۸) نیز عوامل سازمانی، عوامل فن‌آوری (پیچیدگی فن‌آوری، هدف استفاده از فن‌آوری و فن‌آوری‌های فردی در مقابل فن‌آوری‌های گروهی)، عوامل فردی (جنسیت، قابلیت‌های ذهنی، سطح سواد، تجربه و سن) و زمینه‌های فرهنگی را تحت عنوان عوامل تعدیل‌گر در پذیرش فن‌آوری‌ها مؤثر دانسته است.

وبستر^۱ تأثیر فن‌آوری اطلاعات بر جامعه را در ۵ گروه فنی، اقتصادی، شغلی، فضایی و فرهنگی تقسیم‌بندی کرده است (وبستر، ۱۹۹۵؛ نقل در ناخدا و حری، ۱۳۸۴). تفاوت‌های فردی نقش مهمی در پذیرش و استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی ایفا می‌کنند و به عنوان یک مضمون تحقیقاتی در مطالعات مربوط به فن‌آوری‌ها و نظام‌های اطلاعاتی همواره مورد توجه و مطرح بوده است. در تحقیقاتی که عوامل فردی را مورد مطالعه قرار داده‌اند معمولاً متغیرهایی مانند ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، متغیرهای شناختی و متغیرهای شخصیتی بررسی شده‌اند. به عنوان نمونه، زما^۲ (۱۹۷۹) متغیرهای مربوط به تفاوت‌های فردی را در سه گروه اصلی متغیرهای جمعیتی، شخصیتی و شناختی طبقه‌بندی نمود. از نظر ایشان متغیرهای جمعیت‌شناختی شامل ویژگی‌های سن، جنسیت، تحصیلات، تجربه، و ... هستند، متغیرهای شخصیتی احساسات و هیجانات افراد را در رابطه با رایانه‌ها و استفاده از آنها منعکس می‌کنند و متغیرهای سبک‌شناختی به شیوه‌ای که فرد با آن به جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، ارزیابی، و تفسیر اطلاعات می‌پردازد، اشاره می‌کنند (ناخدا و حری، ۱۳۸۴).

در برخورد با فن‌آوری‌ها، اشخاص با توجه به تفاوت‌های فردی‌شان رفتارهای متفاوتی از خود نشان می‌دهند و با توجه به ویژگی‌های فن‌آوری‌ها و سطح تجربه و تخصصی که در استفاده از فن‌آوری‌ها دارند، آنها را می‌پذیرند و به کار می‌گیرند. بنابراین، شناسایی عوامل فردی مؤثر بر کاربرد فن‌آوری اطلاعات در کتابخانه‌ها می‌تواند به به کارگیری سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های مناسب در استفاده کامل و بهینه توسط برنامه‌ریزان و مدیران بینجامد و بهبود خدمات و بازدهی بیشتر در جهت نیل به اهداف سازمانی حاصل گردد. بنابراین، این پژوهش بر

1. Webster

2. Zmud

آن است که تأثیر عوامل فردی شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی، نوع استخدام، سمت سازمانی، سابقه کار)، تجربه (شامل سطح آشنایی و میزان استفاده سالانه و روزانه) و سطح تمایل کتابداران کتابخانه‌های شهر تهران را بر پذیرش فن‌آوری نمایه‌مدیریت کتابخانه بررسی، و عوامل فردی تأثیرگذار بر پذیرش آن را شناسایی نماید.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه، و تک‌تک ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران (شامل جنسیت، سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، نوع استخدام، سمت، و سابقه کار) رابطه وجود دارد.
۲. بین میزان آشنایی و استفاده کتابداران از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۳. بین تمایل کتابداران به ادامه به کارگیری نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و پذیرش آن، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، پیمایشی از نوع تحلیلی است. جامعه آماری آن تمام کتابداران کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در شهر تهران به تعداد ۱۳۱ نفر می‌باشد. با توجه به اینکه جامعه مورد بررسی چندان بزرگ نبود که نیازمند نمونه‌گیری باشد، محقق برای اعتبار بیشتر یافته‌ها همه افراد جامعه را انتخاب نمود. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته است. پرسشنامه پژوهش شامل سه مؤلفه اصلی است: ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران (شامل جنسیت، سن، سطح تحصیلی، رشته تحصیلی، نوع استخدام، سمت سازمانی، و سنوات خدمت)، ۲. تجربه (شامل میزان آشنایی و استفاده از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه) و ۳. سطح تمایل کتابداران در ادامه به کارگیری نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه. از مجموع ۱۳۱ پرسشنامه توزیع شده در بین کتابداران، ۱۲۴

پرسشنامه بازگردانده شد که ۵ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن داده‌های آن از مجموع پرسشنامه‌های قابل تحلیل حذف گردید. برای تعیین روایی ابزار، ابتدا پرسشنامه در اختیار کتابداران کتابخانه‌های عمومی، اساتید و صاحب‌نظران گروه‌های آمار، کامپیوتر و کتابداری قرار داده شد و از نظرات آنان جهت اصلاح پرسشنامه استفاده شد و در نهایت پس از رفع ابهامات و اصلاح سؤالات، پرسشنامه‌ها، توزیع شدند. بررسی پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ مورد محاسبه قرار گرفت که عدد ۹۲/۶ درصد به دست آمد که پایایی مورد قبولی را نشان می‌دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، از نرم‌افزار آماری SPSS 16 در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح آمار توصیفی از روش‌هایی مانند جداول توزیع فراوانی مطلق، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته‌ها

در هر پژوهش بررسی متغیرهای جمعیت‌شناختی یکی از بخش‌های آن فرایند محسوب می‌شود، که در جای خود از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. در این بخش ابتدا اطلاعات توصیفی و سپس فرضیه‌های تحقیق بررسی می‌شوند:

۱. میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه با توجه به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی توسط کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

الف. جنسیت

جدول ۱. پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه بر حسب جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار
زن	۸۴	۳/۰۵	۰/۵۸۷
مرد	۳۴	۲/۹۱	۰/۴۲۷

جدول ۱ نشان می‌دهد که زنان با میانگین ۳/۰۵، بیشتر از مردان، با میانگین ۲/۹۱، نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه را پذیرفته‌اند.

ب. سن

جدول ۲. پذیرش نرم افزار نمایه مدیریت کتابخانه بر حسب سن

انحراف معیار	میانگین	تعداد	گروه سنی
۰.۵۴۳	۳.۰۸	۲۸	۲۰-۳۰
۰.۵۸۲	۲.۹۵	۶۷	۳۱-۴۰
۰.۴۸۹	۳.۰۶	۱۹	۴۱-۵۰
۰.۲۹۳	۳.۳۹	۵	۵۱-۶۰
۰	۰	۰	بالای ۶۰ سال

بر اساس داده‌های جدول ۲، بالاترین میزان پذیرش نرم افزار نمایه مدیریت کتابخانه مربوط به کتابداران محدوده سنی ۶۰-۵۱، با میانگین ۳/۳۹ و کمترین میزان پذیرش مربوط به کتابداران گروه ۴۰-۳۱ سال با میانگین ۲/۹۵ است.

ج. سطح تحصیلات

جدول ۳. پذیرش نرم افزار نمایه مدیریت کتابخانه بر حسب سطح تحصیلات

انحراف معیار	میانگین	تعداد	سطح تحصیلات
۰.۶۸۹	۳.۰۰	۵	دیپلم
۰.۵۴۷	۲.۹۲	۲۸	کارشناسی
۰.۵۴۳	۳.۰۷	۷۹	کارشناسی
۰.۵۸۷	۲.۶۳	۵	کارشناسی ارشد
۰	۰	۰	دکتری

جدول ۳ نشان می‌دهد که بالاترین میزان پذیرش نرم افزار نمایه مدیریت کتابخانه متعلق به کتابداران با سطح تحصیلات کارشناسی، با میانگین ۳/۰۷ و کمترین میزان پذیرش متعلق به کتابداران با سطح تحصیلات کارشناسی ارشد، با میانگین ۲/۶۳ در مقیاس لیکرت است.

د. رشته تحصیلی

جدول ۴. پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه بر حسب رشته تحصیلی

رشته تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار
علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۷۱	۲.۹۴	۰.۶۰۰
غیر کتابداری و اطلاع‌رسانی	۴۱	۳.۱۲	۰.۴۴۱
بدون پاسخ	۷	۰	۰

طبق جدول ۴، کتابدارانی که رشته تحصیلی آنها کتابداری و اطلاع‌رسانی نبوده و تحصیلات کتابداری نداشته‌اند (با میانگین ۳/۱۲) نسبت به کتابدارانی که تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته‌اند (با میانگین ۲/۹۴)، نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه را بیشتر پذیرفته‌اند.

ه. نوع استخدام

جدول ۵. پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه بر حسب نوع استخدام

نوع استخدام	تعداد	میانگین	انحراف معیار
قراردادی	۱۷	۲.۸۲	۰.۵۶۰
پیمانی	۹۲	۳.۰۶	۰.۵۵۶
رسمی	۱۰	۲.۹۲	۰.۴۷۳

جدول ۵ نشان می‌دهد که بیشترین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه مربوط به کتابداران پیمانی با میانگین ۳/۰۶ و کمترین میزان پذیرش مربوط به کتابداران قراردادی با میانگین ۲/۸۲ در مقیاس لیکرت است.

و. سمت

جدول ۶. نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه بر حسب سمت

سمت	تعداد	میانگین	انحراف معیار
کتابدار	۸۵	۳.۰۴	۰.۵۴۴
مسئول کتابخانه	۳۳	۲.۹۶	۰.۵۸۷
بدون پاسخ	۱	۰	۰

همان‌گونه که جدول ۶ نشان می‌دهد، کتابداران با سمت سازمانی کتابدار، با میانگین پذیرش ۳/۰۴، نسبت به کتابداران با سمت سازمانی مسئول کتابخانه با میانگین پذیرش ۲/۹۶ در مقیاس لیکرت، سطح پذیرش بالاتری داشته‌اند.

ز. سنوات خدمت

جدول ۷. پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه بر حسب سنوات خدمت

انحراف معیار	میانگین	تعداد	سنوات خدمت
۰.۵۳۰	۳.۰۳	۲۳	کمتر از ۵ سال
۰.۴۵۱	۳.۱۰	۴۲	۵ تا ۱۰ سال
۰.۶۹۰	۲.۸۶	۳۶	۱۱ تا ۱۵ سال
۰.۵۱۷	۳.۰۳	۱۱	۱۶ تا ۲۰ سال
۰.۱۲۱	۳.۲۰	۵	۲۱ تا ۲۵ سال
۰.۵۵۵	۳.۹۱	۱	بیشتر از ۲۵ سال
۰	۰	۱	بدون پاسخ

جدول ۷ نشان می‌دهد، بالاترین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه مربوط به کتابداران دارای سنوات خدمت بیشتر از ۲۶ سال، با میانگین ۳/۳۹ و کمترین میزان پذیرش مربوط به کتابداران دارای سنوات خدمت ۱۱ تا ۱۵ سال، با میانگین ۲/۸۶ در مقیاس لیکرت است.

- میزان آشنایی و استفاده از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه توسط کتابداران الف. میزان آشنایی با کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه به سال

جدول ۸. میزان آشنایی کتابداران با کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه به سال

انحراف معیار	میانگین	بیشترین	کمترین	تعداد	جمع	بدون پاسخ	سنوات استفاده					فن‌آوری
							>۱۲ سال	۸-۱۱ سال	۴-۷ سال	۱-۳ سال	<۱ سال	
۳۳۰۵	۱۰۰۰۰۰	۱۸	۱	۱۱۸	۱۱۹	۱	۴۶	۵۱	۱۹	۲	۰	فراوانی
					۱۰۰	۰.۸	۳۸.۷	۴۲.۹	۱۶.۰	۱.۷	۰	درصد
۲۰۱۶۵	۵۰۰۱۸	۱۵	۱	۱۱۳	۱۱۹	۶	۲	۹	۸۴	۱۸	۰	نمایه‌مدیریت فراوانی
					۱۰۰	۵.۰	۱.۷	۷.۶	۷۰.۶	۱۵.۱	۰	درصد

همانگونه که جدول ۸ نشان می‌دهد، ۵۱ نفر (۴۲/۹ درصد) از کتابداران بین ۸ تا ۱۱ سال با کامپیوتر آشنایی داشته‌اند که بیشترین تعداد را تشکیل داده‌اند و کمترین گروه متعلق به کتابدارانی بوده که بین ۱ تا ۳ سال با کامپیوتر آشنایی داشته‌اند که ۲ نفر (۱/۷ درصد) از جامعه را تشکیل داده‌اند. میانگین سنوات آشنایی با کامپیوتر توسط کتابداران، تقریباً ۱۰ سال می‌باشد. همچنین یافته‌های این جدول حاکی از آن است که ۸۴ نفر (۷۰/۶ درصد) از کتابداران بین ۴ تا ۷ سال با نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه آشنایی داشته‌اند که بیشترین گروه را تشکیل داده‌اند و کمترین گروه با فراوانی ۲ نفر (۱/۷ درصد)، متعلق به کتابدارانی بوده است که بیشتر از ۱۲ سال با نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه آشنایی داشته‌اند و میانگین آشنایی آنها با نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه، ۵ سال است.

ب. سنوات استفاده از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه

جدول ۹. سنوات استفاده کتابداران از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه

انحراف معیار	میانگین	بیشترین	کمترین	تعداد	جمع	بدون پاسخ	سنوات استفاده					فناوری
							>۱۲ سال	۷-۹ سال	۳-۶ سال	۱-۳ سال	<۱ سال	
۳۰۶۵۵	۸۰۹۵	۲۰	۱	۱۱۹	۶	۱۶	۴۰	۲۴	۲۷	۶	۰	فراوانی
					۵.۰	۱۳.۴	۳۳.۶	۲۰.۲	۲۲.۷	۵.۰	۰	درصد
۲۰۲۸۵	۵۰۰۱	۱۲	۱	۱۱۹	۷	۲	۵	۱۱	۶۹	۲۵	۰	نمایه‌مدیریت فراوانی
					۵.۹	۱.۷	۴.۲	۹.۲	۵۸.۰	۲۱.۰	۰	درصد

جدول ۹ نشان می‌دهد که ۴۰ نفر (۳۳/۶ درصد) از کتابداران بین ۱۰ تا ۱۲ سال از کامپیوتر استفاده کرده‌اند که بیشترین فراوانی را داشته‌اند و کمترین گروه با فراوانی ۶ نفر متعلق به کتابدارانی است که بین ۱ تا ۳ سال با کامپیوتر آشنایی داشتند. علاوه بر این، یافته‌های جدول نشان می‌دهد که ۶۹ نفر (۵۸ درصد) از کتابداران بین ۴ تا ۶ سال از نرم‌افزار نمایه استفاده کرده‌اند که این گروه نیز بیشترین فراوانی را در استفاده از نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه داشته‌اند و کمترین گروه با فراوانی ۲ نفر (۱/۷ درصد) متعلق به کتابدارانی است که بیشتر از ۱۲ سال از این نرم‌افزار استفاده کرده‌اند. میانگین استفاده کتابداران از کامپیوتر تقریباً ۹ سال و از نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه تقریباً ۵ سال بوده است.

ج. میزان استفاده روزانه از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه

جدول ۱۰. میانگین استفاده روزانه از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه بر اساس ساعت

انحراف معیار	میانگین	بیشترین	کمترین	تعداد	جمع	سنوات استفاده					فن آوری		
						بدون پاسخ	۱-۸ سال	۹-۱۰ سال	۱۱-۱۲ سال	>۱۲ سال			
۲.۶۴۸	۶.۶۳	۲۰	۱	۱۰۹	۱۱۹	۱۰	۵۳	۴۳	۱۰	۳	۰	فراوانی	کامپیوتر
					۱۰۰.۰	۸.۴	۴۴.۵	۳۶.۱	۸.۴	۲.۵	۰	درصد	
۱.۹۷۵	۵.۸۲	۱۲	۱	۹۱	۱۱۹	۲۸	۱۷	۶۰	۷	۷	۰	فراوانی	مدیریت کتابخانه
					۱۰۰.۰	۲۳.۵	۱۴.۳	۵۰.۴	۵.۹	۵.۹	۰	درصد	

همان‌طور که در جدول ۱۰ آمده است، ۴۴/۵ درصد کتابداران (بیشترین درصد)، متعلق به آن دسته از کتابدارانی است که بیشتر از ۷ ساعت در روز از کامپیوتر استفاده می‌کنند و کمترین گروه نیز متعلق به کتابدارانی است که کمتر از یک ساعت در روز از کامپیوتر استفاده می‌کنند. در خصوص میزان استفاده روزانه از نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه نیز جدول فوق نشان می‌دهد، بیشترین تعداد کتابداران، با ۵۰/۴ درصد، متعلق به آن دسته از کتابدارانی است که ۵ تا ۶ ساعت در روز از این نرم‌افزار استفاده می‌کنند و کمترین گروه نیز متعلق به کتابدارانی

است که کمتر از یک ساعت در روز از آن استفاده می‌کنند. کتابداران به طور متوسط روزانه تقریباً ۷ ساعت از کامپیوتر و ۶ ساعت از نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه استفاده می‌کنند.

۳. میزان تمایل کتابداران به ادامه استفاده و بکارگیری نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه

جدول ۱۱. سطح تمایل کتابداران برای ادامه به کارگیری نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه

انحراف معیار	میانگین	پیش‌ترین	کمترین	جمع	پاسخ نداده	بسیار زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	بسیار کم	اصلاً	سنگه‌ها	گویه
۱.۴۳۶۰	۲.۷۹	۶	۱	۱۱۹	۳	۱۶	۲۴	۲۳	۳۲	۱۵	۶	فراوانی	تمایل به ادامه به کارگیری
				۱۰۰۰۰	۲.۵۲	۱۳.۴۴	۲۰.۱۶	۱۹.۳۲	۲۶.۹۰	۱۲.۶۰	۵.۰۴	درصد	

همان‌طور که در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود، اکثریت کتابداران (۲۶/۹۰ درصد)، تمایل اندکی به استفاده از نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه دارند و این در حالی است که ۵/۰۴ درصد از آنها (کمترین درصد)، «اصلاً» را برگزیده‌اند. در مجموع داده‌های جدول نشان‌دهنده آن است که میزان تمایل کتابداران برای ادامه استفاده و به کارگیری از این نرم‌افزار، در حد متوسط به پایین با میانگین ۲/۷۹ است.

فرضیه‌ها

فرضیه اول: بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه، و تک‌تک ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران (شامل: جنسیت، سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، نوع استخدام، سمت و سابقه کار) رابطه معنی‌داری وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از تحلیل آزمون‌های ناپارامتری شامل آزمون خی دو و ضریب همبستگی توافقی پیرسن انجام شد.

جدول ۱۲. همبستگی بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران

معناداری ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	معناداری آماره‌خی-دو	آماره‌خی- دو	آزمون‌ها ویژگی‌های فردی
۰.۱۲۱	۰.۱۵۶	۰.۰۹۴	۱۱.۰۵۶	جنسیت
۰.۵۶۴	۰.۰۵۳	۰.۵۲۰	۱۴.۰۴۶	سن
۰.۶۹۹	۰.۰۳۶	۰.۳۶۳	۱۶.۲۸۷	سطح تحصیلات
۰.۱۱۷	۰.۱۴۵	۰.۰۶۹	۱۰.۲۴۲	رشته تحصیلی
۰.۴۶۰	۰.۰۶۸	۰.۶۸۲	۷.۴۵۵	نوع استخدام
۰.۷۸۵	-۰.۰۲۵	۰.۸۷۰	۱.۸۴۵	سمت
۰.۹۴۴	۰.۰۰۷	۰.۱۹	۰.۴۴۷۹۰	سابقه کار در کتابخانه

همان‌طور که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با کلیه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران، شامل سن، جنسیت، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، نوع استخدام، سمت و سابقه کار در کتابخانه رابطه وجود ندارد زیرا کلیه مقادیر معناداری آماره‌آزمون خی-دو بزرگ‌تر از مقدار سطح معناداری ۰.۰۵ است. همچنین با توجه به اینکه مقادیر همبستگی بین میزان پذیرش این فن‌آوری و کلیه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران، کوچک و مقادیر معناداری این همبستگی‌ها بزرگ‌تر از سطح خطای ۵ درصد است (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود)، بنابراین بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و کلیه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران رابطه معنی‌داری وجود ندارد. در نتیجه، فرضیه اول رد می‌شود.

فرضیه دوم: بین میزان آشنایی و استفاده کتابداران از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با پذیرش نرم‌افزار نمایه توسط آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد.

بررسی این فرضیه در سه قسمت و با استفاده از تحلیل آماری ضریب همبستگی پیرسن انجام می‌شود.

الف. سنوات آشنایی

جدول ۱۳. همبستگی بین پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با متغیرهای سنوات آشنایی با کامپیوتر و نرم‌افزار

میزان پذیرش		شاخص عامل
معناداری	همبستگی	
۰.۴۳۹	۰.۰۷۹	سنوات آشنایی با کامپیوتر
۰.۲۰	۰.۱۲۲	سنوات آشنایی با نمایه‌مدیریت کتابخانه

همان‌طور که جدول ۱۳ نشان می‌دهد، همبستگی بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات آشنایی با کامپیوتر (با همبستگی ۰/۰۷۹) و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه (با همبستگی ۰/۱۲۲)، در سطح خطای ۵ درصد معنادار نیست (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود). بنابراین، بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات آشنایی با کامپیوتر و نرم‌افزار مذکور، رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد. بنابراین، این قسمت از این فرضیه پژوهش رد می‌شود.

ب. سنوات استفاده

جدول ۱۴. همبستگی بین پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات استفاده از کامپیوتر و نرم‌افزار

میزان پذیرش		شاخص عامل
معناداری	همبستگی	
۰.۰۳۷	-۰.۱۹۶	سنوات استفاده از کامپیوتر
۰.۷۸۹	۰.۰۱۵	سنوات استفاده از نمایه‌مدیریت کتابخانه

داده‌های جدول ۱۴ حاکی از آن است که، همبستگی بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات استفاده از کامپیوتر -۰/۱۹۶ و با نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه ۰/۰۱۵ است و در سطح ۵ درصد معنادار نیست (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود). بنابراین، بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات استفاده از کامپیوتر و سنوات استفاده از نمایه‌مدیریت کتابخانه، رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد و این بخش از فرضیه پژوهش نیز رد می‌شود.

ج. میزان استفاده روزانه

جدول ۱۵. همبستگی بین پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه با سنوات استفاده روزانه از کامپیوتر و نرم‌افزار

میزان پذیرش		شاخص عامل
معناداری	همبستگی	
۰.۹۷۷	-۰.۰۰۳	میزان استفاده روزانه از کامپیوتر
۰.۸۸۱	-۰.۰۱۶	میزان استفاده روزانه از نمایه‌مدیریت کتابخانه

همان‌طور که در جدول ۱۵ مشاهده می‌شود، همبستگی بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و میزان استفاده روزانه از کامپیوتر $-۰/۰۰۳$ ، و میزان استفاده روزانه از نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه $-۰/۰۱۶$ است و در سطح ۵ درصد معنادار نیستند (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با $۰/۰۲۵$ مقایسه می‌شود). بنابراین، بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و میزان استفاده روزانه کتابداران از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه رابطه معنی‌داری وجود ندارد و این بخش از فرضیه نیز رد می‌شود.

فرضیه سوم: بین پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و تمایل به ادامه به کارگیری آن، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

بررسی این فرضیه با استفاده از تحلیل آماری ضریب همبستگی پیرسن انجام شد.

جدول ۱۶. همبستگی بین تمایل به ادامه به کارگیری نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و پذیرش آن

میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه		شاخص عامل
معناداری	همبستگی	
۰/۰۰۰	-۰.۵۴۲	تمایل به ادامه بکارگیری

آن‌چنان که جدول ۱۶ نشان می‌دهد، بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و تمایل کتابداران به ادامه به کارگیری آن، رابطه معنی‌داری وجود دارد، به طوری که همبستگی بین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و تمایل به ادامه به کارگیری آن برابر با $-۰/۵۴۲$ است و در سطح خطای ۵ درصد معنادار است. بنابراین، این فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

بررسی یافته‌های پژوهش بر حسب متغیر جنسیت نشان داد که کتابداران زن بیشتر از کتابداران مرد نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه را پذیرفته‌اند. همچنین بین متغیر جنسیت با میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه، رابطه‌ی معنی‌داری دیده نشد. این باور عمومی وجود دارد که زنان دارای اضطراب بیشتری نسبت به مردان در استفاده از فن‌آوری‌های رایانه‌ای هستند که بر نگرش آنها نسبت به استفاده از این فن‌آوری‌ها تأثیر منفی می‌گذارد، اما اکنون مشخص گردیده که این مسئله درست نیست، چرا که شرکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی، عرصه‌های مختلف کار و تلاش، مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها، حضور در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت و دیگر فعالیت‌های فرهنگی، منجر به افزایش آگاهی و سواد رایانه‌ای زنان شده است، به‌طوری که در بسیاری از عرصه‌ها از جمله کتابخانه‌های عمومی شهر تهران بین زنان و مردان در استفاده از فن‌آوری‌های جدید اطلاعاتی تفاوتی وجود ندارد. بررسی‌های سان و ژانگ^۱ (۲۰۰۶؛ نقل در رضایی، ۱۳۸۸) نشان داد که فرایند تصمیم‌گیری در زنان و مردان متفاوت است و در مطالعات مربوط به پذیرش فن‌آوری‌ها این متغیر اغلب از سه جنبه مورد توجه قرار گرفته است: الف) مردان از زنان عملگراتر هستند، بدان معنا که مردان نسبت به زنان گرایش بیشتری به کار دارند و از طریق نیازهای پیشرفت برانگیخته می‌شوند که این موضوع، مستقیماً به برداشت ذهنی فرد از مفید بودن آن فن‌آوری مربوط می‌شود؛ ب) زنان در مقایسه با مردان اضطراب رایانه‌ای بیشتر و خودباوری رایانه‌ای کمتری دارند و این تفاوت‌ها ارتباط نزدیکی با برداشت ذهنی از آسانی استفاده دارد که در آن خودباوری رایانه‌ای بالاتر، منجر به ادراک آسانی استفاده از فن‌آوری می‌گردد؛ و ج) زنان نسبت به مردان آگاهی بیشتری از احساسات دیگران دارند و بیشتر تحت تأثیر دیگران قرار می‌گیرند (سان و ژانگ، ۲۰۰۶؛ نقل در رضایی، ۱۳۸۸). نتایج این پژوهش، یافته‌های پژوهش آنها را تأیید نمی‌کند، بلکه با نتایج پژوهش‌های اکبری (۱۳۸۹) و تمجید شبستری (۱۳۸۵) که حاکی از آن بوده‌اند که بین نوع جنسیت و پذیرش فن‌آوری رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد، همخوانی دارد.

پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه توسط کتابداران از نظر متغیر سن بررسی گردید و مشخص شد که کتابداران گروه سنی ۵۱ تا ۶۰ سال، بیشتر از سایر گروه‌های سنی

1. Sun & Zhang

نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه را پذیرفته‌اند. نتایج نشان داد که بین این متغیر و پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه، رابطه معنی‌داری یافت نشد. ورود فن‌آوری نمایه مدیریت کتابخانه به کتابخانه‌های عمومی و استفاده هر چه بیشتر از آن در انجام امور، به ارائه خدمات با بهره‌وری مطلوب‌تر منجر گردید و مشاهده این مطلوبیت توسط کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران باعث شده که همه آنها در هر رده سنی در به‌کارگیری و پذیرش آن اهتمام داشته باشند. در تحقیقات متعددی تأثیر متغیر سن بر پذیرش فن‌آوری‌ها تأیید شده است. پژوهش حکیمی (۱۳۷۵) بیانگر رابطه‌ای منفی بین سن و پذیرش نوآوری‌ها بوده است بدین معنی که هر چه سن پایین‌تر باشد پذیرش فن‌آوری بیشتر است و با افزایش سن، تحلیل محرک‌های پیچیده و دقت در اطلاعات مشکل می‌گردد و نیازهای وابستگی در افراد با افزایش سن آنها بیشتر می‌شود که منجر به مقاومت، عدم پذیرش و یا کندی روند پذیرش در آنها می‌گردد. همچنین، موشر (۱۹۸۹؛ نقل در آرایش، ۱۳۷۷) درباره سن اذعان می‌کند که «جوانان آمادگی بیشتری برای پذیرش نوآوری‌ها دارند، اما درصد ریسک‌پذیری در افراد مسن، پایین‌تر است». نتایج این پژوهش، با نتایج هیچ‌کدام از مطالعات فوق‌الذکر همخوانی ندارد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، از نظر سطح سواد، کتابداران دارای مدرک کارشناسی، این فن‌آوری را بیشتر از دیگر کتابداران پذیرفته‌اند و تفاوت معنی‌داری بین پذیرش این فن‌آوری و سطح تحصیلات کتابداران یافت نشد. نتایج پژوهش تمجید شبستری (۱۳۸۵) رابطه معنی‌داری را بین متغیر سطح سواد و پذیرش اینترنت نشان داده است، همچنین نتایج پژوهش حکیمی (۱۳۷۵) بیانگر آن بوده است که بین رتبه‌های علمی افراد و افزایش استفاده از تکنولوژی همبستگی منفی وجود دارد که هر دو با نتایج این پژوهش همخوانی ندارند. این در حالی است که نتایج پژوهش اکبری (۱۳۸۹) بیانگر عدم وجود رابطه بین میزان تحصیلات و پذیرش موتورهای جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی بوده است که نتایج پژوهش حاضر، با یافته‌های تحقیق ایشان همخوانی دارد. تأثیر متغیر سطح سواد در پذیرش فن‌آوری‌ها از آن جهت دارای اهمیت است که برخورداری افراد از تنوع دانش و سواد بالاتر، موجب توانمند ساختن فرد در درک دانش جدید، ایجاد پیوندها و ارتباطات جدید و نهایتاً تسهیل روند پذیرش فن‌آوری می‌شود.

بررسی یافته‌های پژوهش از نظر رشته تحصیلی نشان داد که کتابدارانی که در رشته‌هایی غیر از کتابداری و اطلاع‌رسانی تحصیل کرده‌اند، نسبت به کتابدارانی که تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته‌اند، نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه را بیشتر پذیرفته‌اند. همچنین رشته تحصیلی کتابداران تأثیری بر پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه توسط آنها نداشته است. به عبارتی دیگر، بین میزان پذیرش کتابدارانی که تحصیلات کتابداری دارند و کتابدارانی که در رشته‌های تحصیلی غیر کتابداری تحصیل کرده‌اند، تفاوتی دیده نشد. بررسی سرفصل‌های تدریس در رشته تحصیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان می‌دهد که شیوه استفاده از بسیاری از نرم‌افزارهای کاربردی از جمله نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه در کلاس‌های درس دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی آموزش داده نمی‌شود و همه کتابداران کتابخانه‌های عمومی در محیط کار با آن آشنا شده‌اند، به همین دلیل این عامل بر پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه مؤثر نبوده است.

بررسی یافته‌های پژوهش از نظر نوع استخدام کتابداران، حاکی از آن بود که کتابداران با استخدام پیمانی بیشتر از کتابداران قراردادی نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه را پذیرفته‌اند. با توجه به این نتیجه ضروری به نظر می‌رسد که مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان تهران، به وضعیت استخدام کتابداران قراردادی توجه نمایند تا شرایط پذیرش و به‌کارگیری فن‌آوری‌ها توسط آنها افزایش یابد. همچنین نتایج بررسی این متغیر نشان داد که نوع استخدام آنها تأثیری بر پذیرش فن‌آوری نمایه‌مدیریت کتابخانه نداشته و رابطه‌ای با میزان پذیرش آن ندارد. نگرش مثبت کتابداران به نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه ناشی از فواید آن در انجام بهتر فرایندهای کتابخانه‌های عمومی بوده است. علاوه بر این، استفاده از این نرم‌افزار آسان بوده و نیاز به دانش و تجربه فراوانی در بهره‌گیری از آن نبوده است، بنابراین همه کتابداران قراردادی و رسمی علاقه‌مند بودند که در انجام فعالیت‌های کاری خود از آن استفاده نمایند.

از نظر سمت سازمانی، کتابداران با سمت سازمانی کتابدار نسبت به کتابداران با سمت سازمانی مسئول کتابخانه، سطح پذیرش نسبتاً بالاتری داشته‌اند و این متغیر نیز تأثیری بر پذیرش نرم‌افزار نمایه‌مدیریت کتابخانه و فاقد رابطه معنی‌دار با پذیرش آن بوده است. نتایج بررسی‌های اسپسی،

گلدینگ و مورای (۲۰۰۴) بیانگر وجود تأثیر مثبت و معنی‌دار بین متغیر سمت سازمانی و پذیرش فن آوری است که با نتایج این پژوهش تفاوت دارد.

بر اساس یافته‌های پژوهش برحسب سنوات سابقه کار، بیشترین میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه مربوط به کتابداران دارای سنوات خدمت بیشتر از ۲۶ سال است. با توجه به اینکه فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی مخصوصاً فعالیت بخش‌های خدمات فنی و خدمات عمومی قبل از ورود و به کارگیری نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه به صورت دستی انجام گرفته و اغلب خسته‌کننده، زمان‌بر و تکراری بوده است، به کارگیری این نرم‌افزار آسودگی بیشتری در انجام خدمات ایجاد نمود و از سختی کار کتابداران مسن‌تر که عارضه فرسودگی شغلی در میان آنها مشهودتر است، کاست. بنابراین کتابداران این رده سنی بیشترین سطح پذیرش را داشته‌اند. بررسی رابطه بین این متغیر با میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه حاکی از آن است که بین متغیر سابقه کار با میزان پذیرش آن، رابطه معنی‌داری وجود ندارد. نتایج بررسی‌های تمجید شبستری (۱۳۸۵) بیانگر وجود رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار بین متغیر سابقه کار با پذیرش فن آوری است که با نتایج این پژوهش همخوانی ندارد.

بررسی رابطه بین متغیرهای سنوات آشنایی و استفاده کتابداران از کامپیوتر و نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه، با میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه نشان داد که بین متغیرهای فوق و میزان پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه، رابطه معنی‌داری وجود ندارد و بیانگر این واقعیت است که میزان آشنایی کتابداران با فن آوری فوق‌الذکر و استفاده از آن بر پذیرش این نرم‌افزار موثر نبوده است. با توجه به اینکه استفاده و به کارگیری بخش‌های مختلف این نرم‌افزار برای کتابداران آسان بوده است، چنین استنباط می‌شود که یادگیری بخش‌های مختلف این نرم‌افزار جهت استفاده از آن نیازمند دانش و تجربه زیادی نبوده و کتابداران با سطح آشنایی و تجربه متفاوت توانسته‌اند به راحتی از آن بهره بگیرند. به نظر می‌رسد، حصول چنین نتیجه‌ای به این دلیل باشد که کتابداران به یک اندازه از این نرم‌افزار در طول روز استفاده می‌کنند و فاقد پیچیدگی فنی است.

بررسی رابطه بین تمایل به ادامه به کارگیری نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه با پذیرش آن، حاکی از آن بود که بین میزان پذیرش این فن آوری و تمایل به ادامه به کارگیری آن رابطه

مثبت و معنی‌داری وجود دارد که با نتایج پژوهش تمجید شبستری (۱۳۸۵) همخوانی دارد. وجود رابطه معنی‌دار بین تمایل به ادامه به کارگیری این فن‌آوری و پذیرش آن را می‌توان چنین توجیه نمود که هر اندازه کتابداران میل بیشتری نسبت به به کارگیری یک فن‌آوری داشته باشند، پذیرش آن توسط آنها بیشتر خواهد بود و با توجه به اینکه اکنون استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های عمومی اجتناب‌ناپذیر است، کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران نیز مفید بودن آن را دریافته و به به کارگیری آن تمایل داشته‌اند.

نتایج کلی پژوهش بیانگر آن است که همه عوامل فردی بررسی شده در تحقیق شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کتابداران و میزان آشنایی و استفاده کتابداران از فن‌آوری نمایه مدیریت کتابخانه بر پذیرش آن مؤثر نبوده‌اند و کتابداران این نرم‌افزار را در حد متوسط به بالا پذیرفته و تمایل داشته‌اند که به کارگیری آن را ادامه دهند. به نظر می‌رسد که کسب چنین نتیجه‌ای دلایل متعددی داشته است، از جمله اینکه نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه از نظر فنی از ویژگی‌های مفید بودن، مزیت داشتن نسبت به نرم‌افزارهای پیشین، یادگیری آسان و آسانی استفاده برخوردار بوده است و از آنجا که کتابخانه‌های عمومی خود از سازمان‌های یادگیرنده و پویا هستند، با ورود فن‌آوری‌های اطلاعاتی به کتابخانه‌ها آموزش شیوه بهره‌گیری از فن‌آوری‌ها به صورت دوره‌های ضمن خدمت و شرکت در همایش‌های تخصصی بوده است و همه کتابداران با وجود تفاوت‌های فردی، استفاده از بخش‌های مختلف آن را فرا گرفته و تجربه کرده‌اند و بنابراین، این تفاوت‌ها تأثیر چندانی بر پذیرش نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه نداشته‌اند. علاوه بر این، ورود فن‌آوری‌های اطلاعاتی و به کارگیری نرم‌افزارهای کاربردی رایانه‌ای جهت انجام سریع‌تر و دقیق‌تر فعالیت‌ها، با وجود تفاوت‌های فردی متعدد در بین کتابداران، چاره‌ای جز پذیرش و به کارگیری آنها را در کتابخانه‌های عمومی شهر تهران باقی نگذاشته است.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

- لازم است به کاربران آموزش‌های لازم و کافی در خصوص شیوه به کارگیری و استفاده

کامل از فن‌آوری‌های اطلاعاتی مورد استفاده در کتابخانه‌های عمومی داده شود تا همه با وجود تفاوت‌های فردی (تفاوت در سن، تحصیلات، رشته تحصیلی، جنسیت، سابقه کار و...) بتوانند با پذیرش کامل و بهره‌وری بیشتر، فن‌آوری‌ها را به خدمت بگیرند.

- نتایج پژوهش‌های متعدد محققان در خصوص پذیرش فن‌آوری در کتابخانه‌ها بیانگر این واقعیت است که نگرش کاربران و کتابداران به ویژگی‌های فنی فن‌آوری‌ها (شامل: آسانی استفاده، مفید بودن یا مزیت نسبی داشتن نسبت به فن‌آوری‌های قبلی و سازگار بودن) بر پذیرش و به‌کارگیری آنها توسط کتابداران تأثیر جدی دارد. بنابراین، به مدیران نهاد کتابخانه‌های عمومی و خریداران فن‌آوری‌ها پیشنهاد می‌شود که در هنگام خرید به ویژگی‌های فن‌آوری‌ها از دیدگاه‌های متخصصان، کتابداران و دیگر کاربران استفاده شود و با نظرخواهی از آنها، مقبولیت اولیه برای پذیرش اولیه را کسب نمایند.

منابع

- آرایش، باقر (۱۳۷۷). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش و عدم‌ادامه نوآوری تکنولوژی آبیاری بارانی در بین کشاورزان استان ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- اژه‌ای و همکاران (۱۳۹۱). نقش واسطه‌ای باورهای شناختی در ارتباط بین عوامل فردی و سازمانی با پذیرش فن‌آوری اطلاعات. مجله علوم رفتاری، ۶ (۱)، ۹-۱.
- اکبری، مریم (۱۳۸۹). تحلیل روند پذیرش موتورهای و ابرموتورهای جست‌وجو در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان بر اساس نظریه اشاعه نوآوری راجرز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز، اهواز.
- تمجید شبستری، فرانک (۱۳۸۵). بررسی روند پذیرش اینترنت در میان دبیران مدارس متوسطه نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز با استفاده از نظریه اشاعه نوآوری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز، شیراز.
- حکیمی، رضا (۱۳۷۵). تعیین میزان استفاده از تکنولوژی اطلاعات موجود در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی شهر زاهدان در امر آموزش و پژوهش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- دلجو، غلامحسین؛ امیری، آرین و قربانزاده، وجه‌ا. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر پذیرش سامانه مدیریت شهری تهران (۱۳۷) توسط شهروندان. مدیریت شهری، ۲۲ (۴)، ۲۲-۷.

- رضایی، مسعود (۱۳۸۸). نظریه‌های رایج درباره پذیرش فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات. پژوهش‌های ارتباطی، ۶۰ (۴)، ۹۳-۶۳.
- شیخ‌شعاعی، فاطمه (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش فن‌آوری اطلاعات توسط کتابداران کتابخانه‌های دانشکده‌های فنی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران: کاربرد مدل پذیرش فن‌آوری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، تهران.
- فهامی، ریحانه و زارع، حسین (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر پذیرش فن‌آوری‌های جدید در آموزش از راه دور با استفاده از مدل پذیرش فن‌آوری (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور اصفهان). فصلنامه رهیافتی نو در پذیرش فن‌آوری، ۱۳ (۱)، ۸۰-۶۷.
- قربان‌زاده، وجه‌الله؛ نانگیر، طه حسن و رودساز، حبیب (۱۳۹۲). فراتحلیل عوامل مؤثر بر پذیرش فن‌آوری اطلاعات در ایران. پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۷ (۲)، ۱۷۷-۱۹۶.
- ناخدا، مریم و حری، عباس (۱۳۸۴). عوامل مؤثر بر کاربرد فن‌آوری اطلاعات با تأکید بر کتابخانه‌های دانشگاهی: پژوهشی در متن. مجله کتابداری، ۴۳ (۲و۱)، ۷۶-۵۷.

References

- Chang, K. M. & Cheung, W. (2001). Determinants of Intention to Use Internet at Work: A Confirmatory Study. *Information and Management*, 39 (1), 1-14.
- Park, N.; Roman, R. & Lee, S. (2009). User Acceptance of a Digital Library System in Developing Countries: An Application of the Technology Acceptance Model. *International Journal of Information Management*, 29 (3), 196-209.
- Ramayah, T.; Jantan, M. & Bushra, A. (2007). *Internet Usage among Students of Institutions of Higher Learning: The Role of Motivational Variables*. The Proceeding of the 1st International Conference on Asian Academi Sobah Malaysia, 10-12th July, 2007.
- Spacey, R.; Goulding, A. & Murray, I. (2004). Exploring the Attitudes of Public Library Staff to the Internet Using the TAM. *Journal of Documentation*, 60 (5), 550-564.
- Sun, h. and Z. P. (2006). The Role of Moderating Factors in User Technology Acceptance. *International Journal of Human Computer Studies*, 64 (2), 53-78.
- Zmud, R. W. (1979). Individual Differences and MIS Success: A Review of the Empirical Literature. *Management Science*, 25 (10), 966-979

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

- عبداللهی، نوراله؛ چشمه‌سهرابی، مظفر (۱۳۹۳). تأثیر ویژگی‌های جمعیتی کتابداران بر پذیرش فن‌آوری اطلاعات: مورد پژوهی نرم‌افزار نمایه مدیریت کتابخانه. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۰ (۲)، ۳۷۱-۳۹۱.